

Лекція №7

ТЕМА

:

СПІЛКУВАНН

Я

ПЛАН

1. ПОНЯТТЯ ПРО СПІЛКУВАННЯ.

**2. ФУНКЦІЇ СПІЛКУВАННЯ:
КОМУНІКАТИВНА, ІНТЕРАКТИВНА,
ПЕРЦЕПТИВНА.**

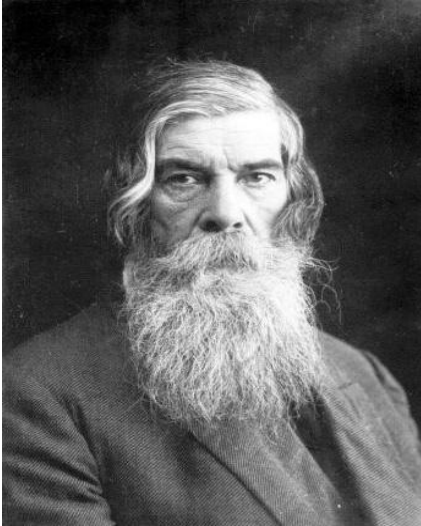
РІЗНОВИДИ СПІЛКУВАННЯ.

**3. ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ: ВЕРБАЛЬНА
КОМУНІКАЦІЯ (МОВА І МОВЛЕННЯ) ТА
НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ.**

1. ПОНЯТТЯ ПРО СПІЛКУВАННЯ.

Спілкування — це взаємозв'язок між людьми, в ході якого виникає психологічний контакт, що виявляється в обміні інформацією, взаємовпливові, взаєморозумінні.

Проблему спілкування досліджували:

Володимир Бехтерєв

Володимир Мясищев

Борис Ананьєв

Галина Андрєєва

Проблему спілкування досліджували:

Олексій Бодальов

Світлана Кондратьєва

Костянтин Платонов

Олексій Леонт'єв

Анатолій Мудрик

Тамара Яценко

Микола Обозов

Поряд із поняттям «СПІЛКУВАННЯ» ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЯ»

Комунікація - ширше поняття, що передбачає зв'язок, взаємодію двох систем, в ході якої від однієї системи до іншої передається сигнал, що містить інформацію.

Спілкування – це завжди обмін інформацією між людьми.

Спілкування може здійснюватись як **безпосередньо** (лектор і студенти), так і **опосередковано** (перегляд телепередач, читання книг).

С. Образцов з цього приводу писав:

«Зустріч із бізоном іспанської печери тому викликає таке хвилювання, що це зустріч не з твариною, а з людиною, яка намалювала бізона. Зустріч через тисячоліття. І зустріч це завжди особиста. Завжди зустріч двох».

“Коли ми вивчаємо спосіб життя конкретного індивіда, ми не можемо обмежуватись аналізом лише того, що і як він робить, ми повинні досліджувати також і те, з ким і як він спілкується...”

Борис Ломов

Зміст спілкування

The diagram features five black silhouettes of people in profile, facing right. Arrows point from the title 'Зміст спілкування' to each silhouette. Below the silhouettes are five light gray boxes with orange borders, each containing a component of communication content. The boxes are arranged in a staggered, overlapping fashion from left to right. The first box is under the first silhouette, the second under the second, the third under the third, the fourth under the fourth, and the fifth under the fifth. The text in the boxes is as follows:

**наукові та
життєві знання**

**навики та
вміння**

сама людина

**колективне
(групове) розв'
язання задачі**

**відносини і
взаємовідносини**

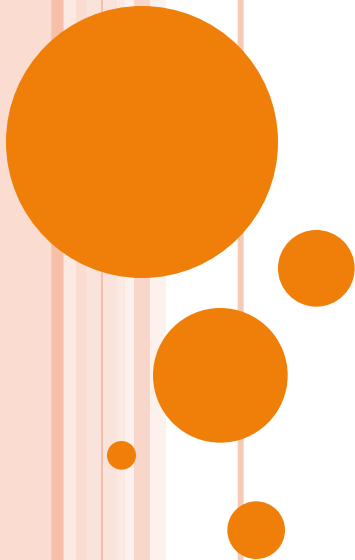
2. Функції спілкування. Різновиди спілкування.

Функції спілкування:

•комунікативна

•інтерактивна

•перцептивна

КОМУНІКАТИВНА ФУНКЦІЯ СПІЛКУВАННЯ –
ПЕРЕДАЧА ІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У ході передачі і прийому інформації спостерігаються певні втрати. При цьому інформація втрачається вже на межі перекодування думки у слово (межа нашої уяви) до 30%. Пізніше – активний мовний фільтр (словниковий запас комунікатора) 80% перекодованої інформації з думки у слова. Останнє – словник реципієнта (збіг словника) сприймається до 70% від інформації.

Бар'єри спілкування

Обсяг втрат
залежить від уміння
слухати
і концентрації
уваги

Подальші втрати інформації
відбуваються за рахунок
обмеженості обсягу пам'яті
(~ 20% інформації
залишається).

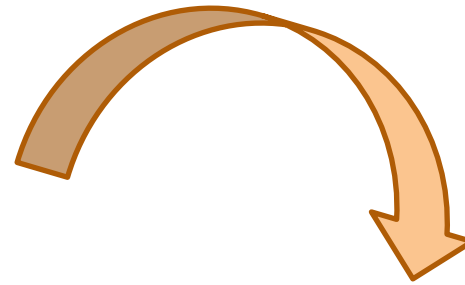
Будь-яка
інформація
сприймається
через "фільтр"
довіри чи
недовіри

Фасцинація (загартування) – спеціально організовані засоби впливу для зменшення втрат семантично значущої інформації під час її сприймання, підвищення довіри до неї.

ІНТЕРАКТИВНА ФУНКЦІЯ СПІЛКУВАННЯ

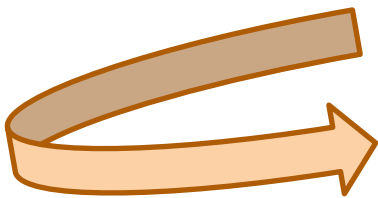
У процесі спілкування люди обмінюються не лише інформацією, але й різними діями.

Інтеракція – аспект спілкування, виявляється в організації людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення певної спільної мети.

зовнішня (формальна)
сторона взаємодії -

обмін навичками, вміннями є підґрунтям взаємодії як матеріального, практичного аспекту спілкування, на відміну від інформаційного, як обміну думками, почуттями, цінностями

внутрішня (змістовна)
сторона інтеракції –
сукупність відносин особистості з соціальним середовищем

Різновиди взаємодії

1 група: дії, які сприяють організації спільної діяльності, забезпечують її інтеграцію, узгодженість, ефективність. Форми взаємодії: кооперація, згода, пристосування, співробітництво.

.

2 група: дії, які викликають конкуренцію, конфлікт, опозицію (дії, що призводять до неузгодженості спільної діяльності, зниження її ефект

Спілкування включає взаєморозуміння та взаємопізнання

Ефективність взаєморозуміння залежить від інформації, яку люди отримують один про одного.

Розуміти людину можна на двох рівнях:

1) усвідомлення цілей, мотивів, установок іншої людини.

2) здатність прийняти ці цілі, мотиви як свої власні (відсутність у дітей, окремих дорослих).

Егоцентризм (я у центрі кола) — зосередженість індивіда тільки на власних інтересах та переживаннях, нездатність зрозуміти іншу людину, яка відрізняється від себе самої (найхарактерніше явище у дитячому та старечому віці. Подолання егоцентризму відбувається у процесі децентрації).

Основні механізми взаєморозуміння:

- а) **Ідентифікація**
- б) **Емпатія**
- в) **Рефлексія**

Ідентифікація (ототожнення) – уподібнення себе до іншої людини. (Поставити себе на місце іншого, запозичити найважливіші його характеристики).

Емпатія (співпереживання – особливий спосіб розуміння іншої людини, коли домінує не раціональне, а більш емоційне сприймання її внутрішнього світу (ситуація іншої людини не стільки „продумується”, скільки „відчувається”).

Форми емпатії:

співпереживання

співчуття

Рефлексія (відображення, звернення назад)
– усвідомлення індивідом того, як він сприймається партнером по спілкуванню (процес дзеркального відображення один одного, послідовне взаємновідображення).

Каузальна атрибуція – це своєрідна інтерпретація та оцінка людиною причин і мотивів поведінки інших на ґрунті буденного, життєвого досвіду.

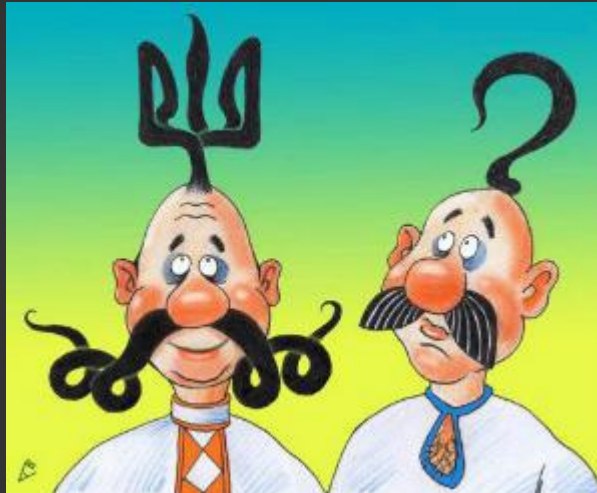
Установка – певне настановлення на сприймання іншої людини.

На ґрунті стереотипів формуються ефекти міжособистісного сприймання:

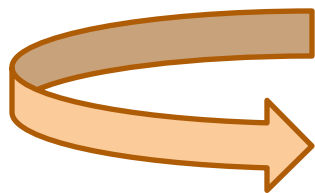
- ефект ореолу

- ефект первинності

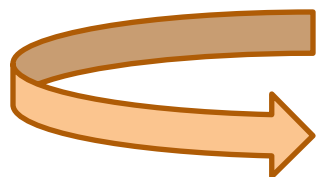
- ефект новизни

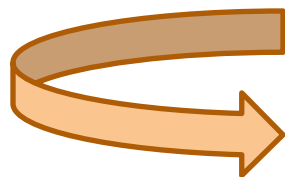
Рівні спілкування:

Перший рівень - макрорівень

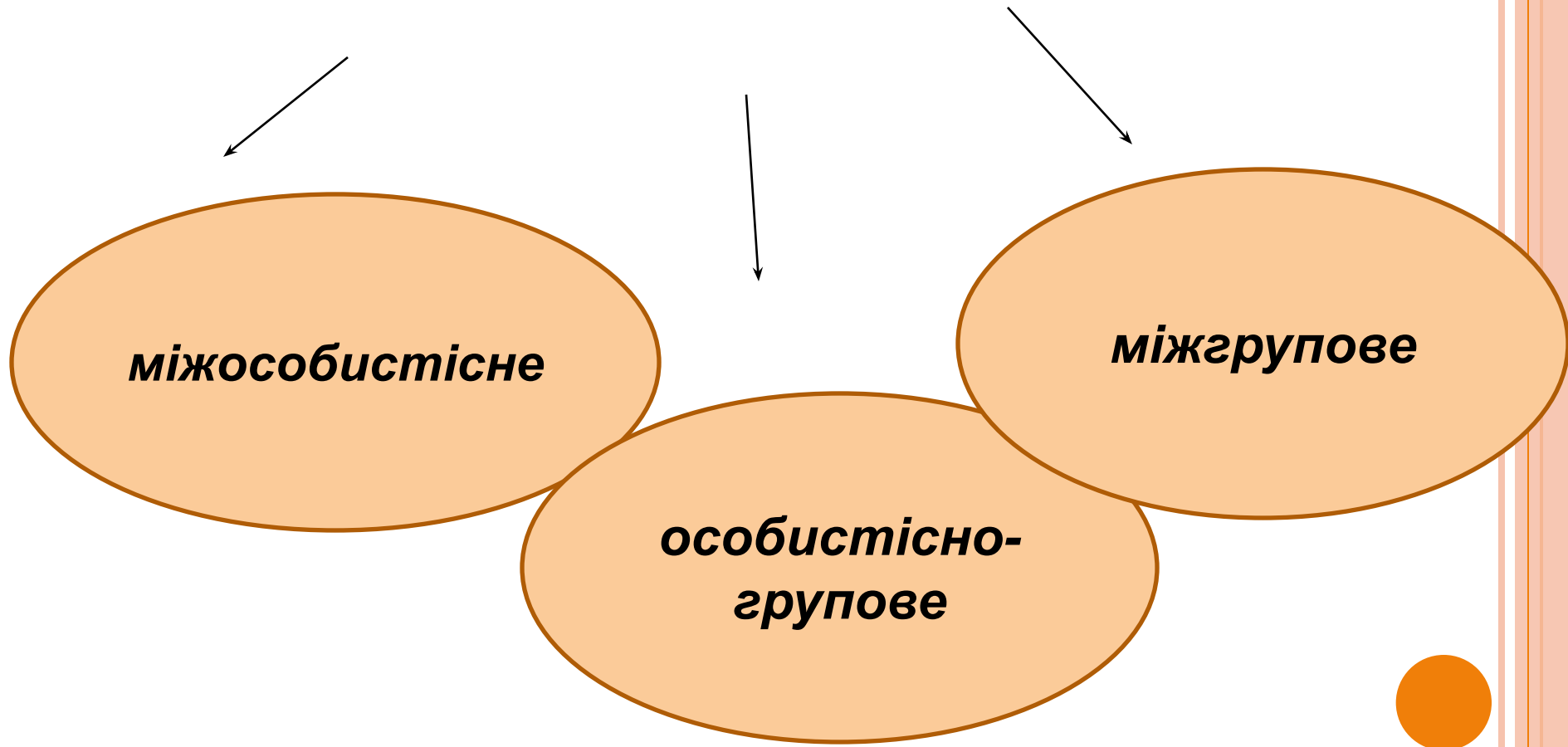
Другий рівень - мезорівень

Третій рівень (мікрорівень).

ВИДИ СПІЛКУВАННЯ:

□ Залежно від контингенту учасників спілкування буває:

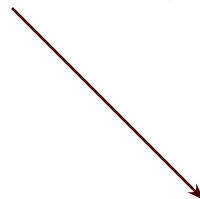
*ЗАЛЕЖНО ВІД СТУПЕНЮ ОПОСЕРЕДКОВАНOSTІ СПІЛКУВАННЯ
ПОДІЛЯЮТЬ НА*

безпосереднє

опосередковане

ЗАЛЕЖНО ВІД ТРИВАЛОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПОДІЛЯЮТЬ НА

короткочасне

довготривале

*Залежно від завершеності
спілкування поділяють на*

завершене

незавершене

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – ЦЕ СИСТЕМА ПРИЙОМІВ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГА І УЧНІВ. ЗМІСТОМ ТАКОГО СПІЛКУВАННЯ ВИСТУПАЄ ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ, ОРГАНІЗАЦІЯ ВЧИТЕЛЕМ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ І ВЗАЄМОВІДНОСИН З УЧНЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ РІЗНОМАНІТНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ЗАСОБІВ.

Педагогічне спілкування – це система прийомів і навиків взаємодії педагога і учнівського колективу, змістом якого є обмін інформацією, навчально-виховний вплив і організація взаєморозуміння.

Педагог виступає як ініціатор цього процесу, організовує його та управляє ним.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ВИСТУПАЄ:

- ЕМОЦІЙНИМ ФОНОМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ;**
- БЕЗПОСЕРЕДНІМ ЗМІСТОМ ЦЬОГО ПРОЦЕСУ.**

ПСИХОЛОГІЧНІ СПОСОБИ ВПЛИВУ В ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ:

- **Зараження** – це неусвідомлювана, мимовільна схильність індивіда до певних психічних станів. Воно здійснюється через передачу психічного настрою, який має великий емоційний заряд, через загострення почуттів і пристрастей.

ПАНІКА — певний емоційний стан, різновид поведінки натовпу внаслідок дефіциту або надлишку інформації. Термін походить від імені грецького бога Пана, який гнівом викликав „шаленство стад", які під його впливом кидалися у вогонь чи прірву.

Причини паніки:

- - фізіологічні (втома, депресія, голод, сп'яніння, безсоння, психічне потрясіння);
- - психологічні (сильне здивування, раптовий страх, велика невпевненість);
- - соціальне-психологічні (втрата довіри до керівництва, дефіцит або надлишок інформації).

Навіювання – це процес психічного впливу на людину чи групу при послабленому усвідомленому контролі, некритичній оцінці змісту повідомлень, які сприймаються.
Інша назва – **сугестія**

Наслідування – відтворення індивідом зовнішніх рис і взірців поведінки, манер, дій, вчинків. Під його впливом формуються навички діяльності, духовні цінності: ідеї, стани, нахили, манери поведінки.

Мода (норма, правило, міра) – це форма стандартизованої масової поведінки людей, що виникає стихійно під впливом настроїв, смаків, захоплень, які домінують у суспільстві.

Чутки – це повідомлення, що надходять від однієї або більше осіб, про позиції, які нічим не підтверджені.

Чутки мають дві характеристики:

- - інформаційну (визначає об'єктивну міру вірогідності);
- - експресивну (виявляє тип реакції, на яку вона розрахована).

3. ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ: ВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ (МОВА І МОВЛЕННЯ) ТА НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ

- **Головний засіб спілкування – мова.** Розрізняють поняття «мова» і «мовлення». Мова – це система знаків, що слугують засобом спілкування між людьми і знаряддям мислення.

Мова включає:

- **слова** з їх значенням (співвідношення слова і реального об'єкта);
- **синтаксис** (набір правил, за якими будується мова).

Мовлення – це процес використання мови з метою спілкування. Основні засоби мовлення:

- **фонема** (усне мовлення);
- **графема** (писемне мовлення).

У ВСІХ НАРОДІВ ДУМКА МАЄ ТРЬОХЧЛЕННУ БУДОВУ: СУБ'ЄКТ,
ПРЕДИКАТ І ЗВ'ЯЗОК.

У СЛОВНИКОВОМУ ЗАПАСІ МОВИ
ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ЗНАННЯ ПРО ПЕВНУ СПІЛЬНІСТЬ ЛЮДЕЙ, ЯКІ
КОРИСТУЮТЬСЯ ЦІЄЮ МОВОЮ.

МОВУ ЩЕ НАЗИВАЮТЬ МУЗЕЄМ ДУМКИ.

- Окремі мови не використовуються для спілкування, хоча вони збереглися в писемних джерелах, застосовуються в науці. Їх називають мертвими мовами (наприклад, латинська мова).

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ:

- РОЗВИТОК **ФОНЕМАТИЧНОГО** СЛУХУ (ВІД ГУЛІННЯ, ЛЕПЕТАННЯ — ДО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ);
- ОВОЛОДІННЯ **СЛОВНИКОВИМ** ЗАПАСОМ ТА **ПРАВИЛАМИ** СИНТАКСИСУ (З 2 РОКУ — ДО ЗАВЕРШЕННЯ НАВЧАННЯ);
- ОВОЛОДІННЯ **СЕМАНТИКОЮ** (СМИСЛОВОЮ СТОРОНОЮ МОВИ — НАЙЕФЕКТИВНІШЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ В ПЕРІОД ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ).

▣ Функції мовлення:

- ▣ 1. Сигніфікативна (кожне слово має своє значення).
- ▣ 2. Узагальнююча (слово відображає суттєві ознаки групи предметів). Ця функція свідчить про взаємозв'язок мовлення і мислення. При цьому ступінь узагальнення може бути різною.
- ▣ 3. Комунікативна

Види мовлення:

ЗОВНІШНЄ І ВНУТРІШНЄ

УСНЕ МОВЛЕННЯ – ЦЕ КОМУНІКАТИВНЕ АКТИВНЕ МОВЛЕННЯ, ЯКЕ МОЖЕ БУТИ БІЛЬШ ЧИ МЕНШ ДОВІЛЬНИМ, І КОМУНІКАТИВНЕ РЕАКТИВНЕ МОВЛЕННЯ. ПЕРШЕ НАБУВАЄ МОНОЛОГІЧНОЇ ФОРМИ, А ДРУГЕ — ДІАЛОГІЧНОЇ.

Діалогічним називається мовлення між двома або кількома співрозмовниками. Це обмін репліками. Діалог з психологічної точки зору є ***найпростішим видом мовлення***, бо

- - діалог підтримується іншими учасниками спілкування;
- - він ведеться при емоційно-експресивному контакті (жести, міміка, інтонація голосу;
- - діалог — ситуативний (із завершенням ситуації діалог завершується).

Монологічне мовлення — тривалий, послідовний, зв'язний виклад системи думок, знань однією людиною.

Форми монологу: доповідь, розповідь, лекція, виступ.

Особливості монологічного мовлення:

- зв'язність, послідовність, логічність, контекстуальність;
- активний експресивно-мімічний та жестовий вплив;
- граматична правильність побудови мовлення;
- недопустимість неточностей, незавершеності фраз;
- оптимальний темп та тембр мовлення, його виразність,
- налагодження контакту з аудиторією слухачів.

ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ ВИНИКЛО ЗНАЧНО ПІЗНІШЕ,
НІЖ УСНЕ.

Етапи розвитку писемного мовлення:

- - ідеографічне мовлення (передача подій у формі малюнків);
- - ієрогліфічне письмо (в ієрогліфах подібність з предметами втрачена);
- - алфаветичне письмо (винайдене фінікійцями). *Слово, яке написано, сприймається оком, а пишеться рукою.*

Труднощі писемного мовлення:

- - воно не має ніяких допоміжних засобів впливу;
- - звернене до широкого кола читачів, реакцію яких не можна передбачити;
- - вимагає грамотності.

ВНУТРІШНЄ МОВЛЕННЯ — ЦЕ РОЗМОВА ЛЮДИНИ З САМИМ СОБОЮ («ГОЛОС СОВІСТІ»), ЦЕ МОВЛЕННЯ, ЯКЕ НЕ СПРЯМОВАНЕ НА СПІЛКУВАННЯ З ІНШИМИ. У ФОРМІ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ МИСЛЕННЯ, ВИНИКАЮТЬ НАМІРИ, ПЛАНУЄТЬСЯ ДІЯЛЬНІСТЬ.

ОЗНАКИ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ:

- БЕЗЗВУЧНІСТЬ;
- ЗГОРНУТИЙ ХАРАКТЕР;
- ПРОПУСК БІЛЬШОСТІ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ;
- У СЛОВІ «ВИПАДАЮТЬ» ПРИГОЛОСНІ.

Види ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ:

- 1. Промовляння.
- 2. Власне внутрішнє мовлення.

ДОПОМІЖНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ:

- ЗОВНІШНІЙ ОБРАЗ ЛЮДИНИ;
- ЖЕСТИ;
- МІМІКА;
- ПРОСТОРОВЕ РОЗМІЩЕННЯ ОДНІЄЇ ЛЮДИНИ ВІДНОСНО ІНШОЇ;
- ЗОБРАЖЕННЯ.

Зовнішній образ людини складається із:

- *фізіогномічної маски;*
- *одягу;*
- *манер поведінки.*

ФІЗІОГНОМІЧНА МАСКА (ПРЕВАЛЮЮЧИЙ ВИРАЗ ОБЛИЧЧЯ) ФОРМУЄТЬСЯ ПІД ВПЛИВОМ ДУМОК, ПОЧУТТІВ, ВІДНОСИН. ДОПОВНЮЄ ЇЇ ЗАЧІСКА, КОСМЕТИКА, ПЛАСТИЧНІ ОПЕРАЦІЇ.

□ *Доповнює фізіогномічну маску одяг.*

Зовнішній образ і
фізіогномічна маска –
статичні.

Міміка – динамічний вираз обличчя в конкретний момент спілкування.

Жест – соціально відпрацьований рух, який передає психічний стан людини.

У ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗВЕРТАЄТЬСЯ УВАГА НА КОМУНІКАТИВНЕ
ЗНАЧЕННЯ ДИСТАНЦІЇ МІЖ ТИМИ, ХТО СПІЛКУЄТЬСЯ.

Галузь, яка вивчає ці проблеми, називається ПРОКСЕМІКОЮ.

Виділяють 4 ДИСТАНЦІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ СПІЛКУВАННЯ:

- ІНТИМНУ;
- ОСОБИСТІСНУ;
- СОЦІАЛЬНУ;
- ПУБЛІЧНУ.

